

Canvis en el nivell educatiu dels ocupats espanyols

Un dels aspectes més positius del comportament de l'economia espanyola és la fortalesa del mercat laboral: el volum d'ocupació supera (dada del 3T 2023) el nivell pre-pandèmia (4T 2019) en 1,3 milions (el 6,5%). En aquest Focus, analitzem com s'ha comportat la creació d'ocupació durant aquest període en funció del sector d'activitat, del nivell educatiu dels ocupats i de les categories professionals, que ha reflectit el canvi progressiu en els perfils de les feines demandades per les empreses, motivat, principalment, per la generalització de les noves tecnologies i per la digitalització de l'economia.

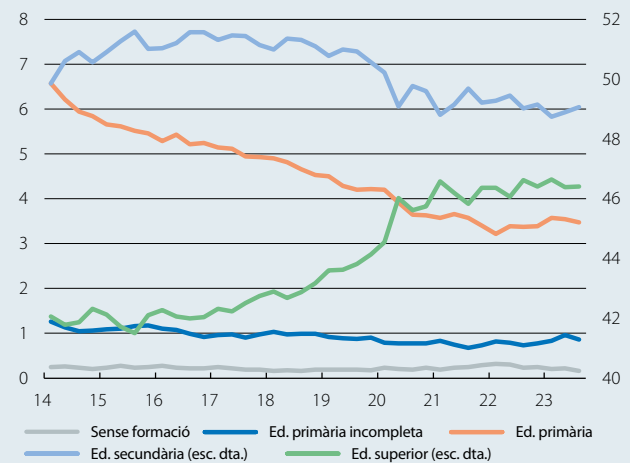
En el bon comportament de l'ocupació després de la pandèmia, destaquen les activitats professionals, científiques i tècniques i d'informació i comunicacions. En general, són activitats amb més contingut tecnològic i amb una mà d'obra més qualificada i que han aportat gairebé el 26% de l'ocupació creada (uns 334.000 treballadors), quan el seu pes en el volum total és del 9,3% (el 8,2% abans de la pandèmia). També destaquen les activitats sanitàries i de serveis socials, l'ús de les quals, arran de la pandèmia (i també de l'envelliment), ha augmentat en relació amb el final del 2019 en gairebé 295.000 persones, fins a representar el 9,6% del total d'ocupats (el 8,7% el 2019). En canvi, s'ha destruït ocupació, sobretot, en distribució i depuració d'aigua (-13.000 ocupats), a les arts gràfiques (-32.000) i, en especial, al sector agropecuari (-92.000).

Així mateix, el nombre de treballadors amb més nivell educatiu ha crescut molt per damunt de la resta: els ocupats amb educació superior (formació professional de grau superior i títols universitaris) han augmentat gairebé el doble que la mitjana, el 12,0%. D'aquesta manera, el 46,4% dels ocupats espanyols tenen estudis superiors, 2,3 punts més que abans de la crisi pandèmica i significativament per damunt de la mitjana de la zona de l'euro (el 39,0%). De l'augment de l'ocupació durant el període (1,3 milions), el 81,4% (gairebé 1,1 milions) correspon a treballadors amb educació superior, mentre que els treballadors amb secundària han crescut en 340.000, i el treballadors amb educació primària o inferior s'han reduït en 98.000.

Tenint en compte la nacionalitat dels ocupats, el pes dels treballadors estrangers o amb doble nacionalitat amb formació superior sobre el total d'ocupats amb formació superior ha crescut lleugerament des del 2019 (l'11,9% vs. el 10,8%). De l'augment dels ocupats estrangers des del final del 2019 (816.000), el 27,8% tenien formació superior i el 61,6% secundària (el 10,5% restant, primària o inferior).

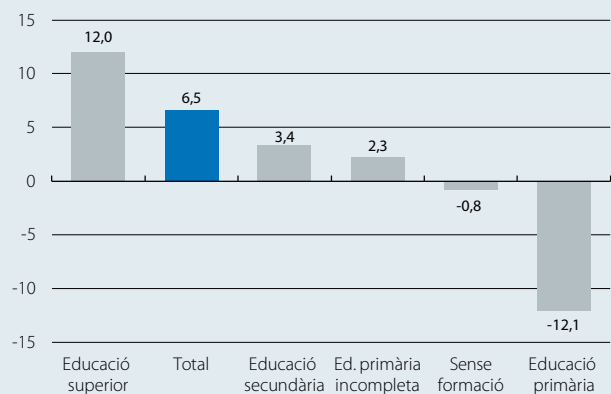
No obstant això, malgrat l'augment del percentatge d'ocupats amb titulació superior, Espanya té la taxa de sobrequalificació més elevada d'Europa, reflex del fort desajustament entre els perfils demandats per les empreses i els

Espanya: ocupats per nivell de formació (% sobre el total)

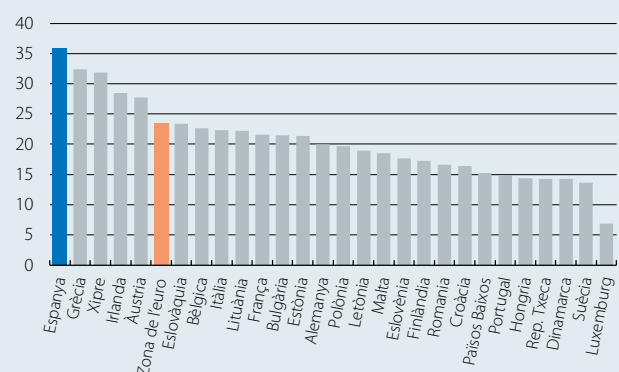
Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE (EPA).

Espanya: ocupats per nivell de formació Variació des del 4T 2019 (%)

Nota: Dada del 3T 2023.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE (EPA).

UE: taxa de sobrequalificació (%)

Notes: Dades del 2022. Ocupats de 20 a 64 anys amb titulació superior (educació terciària) que no treballen en feines associades a priori amb aquesta titulació (directius, científics, intel·lectuals i tècnics).
Font: CaixaBank Research, a partir de dades d'Eurostat.

oferts pels treballadors: el 35,9% dels ocupats amb aquesta titulació no treballen en feines associades *a priori* amb les titulacions universitàries (dada del 2022), en relació amb el 23,5% a la zona de l'euro.¹ Però la sobrequalificació no solament afecta els treballadors amb més formació: una quarta part dels que tenen ensenyament secundari superior (formació professional de segona etapa i batxillerat) treballen en feines que requereixen menys qualificació, la qual cosa pot estar relacionada amb un efecte *crowding out*:² els titulats superiors desplacen els treballadors amb educació secundària cap a feines més bàsiques.

El problema de la sobrequalificació afecta encara amb més intensitat la població immigrant, un fenomen generalitzat a la UE i més marcat en el cas d'Espanya: el 52,2% dels treballadors estrangers al nostre país estan sobrequalificats, segons la definició d'Eurostat, en relació amb el 34,5% en el cas dels treballadors espanyols (els percentatges per a la zona de l'euro són del 36,6% per als estrangers i del 22,4% per als nacionals).

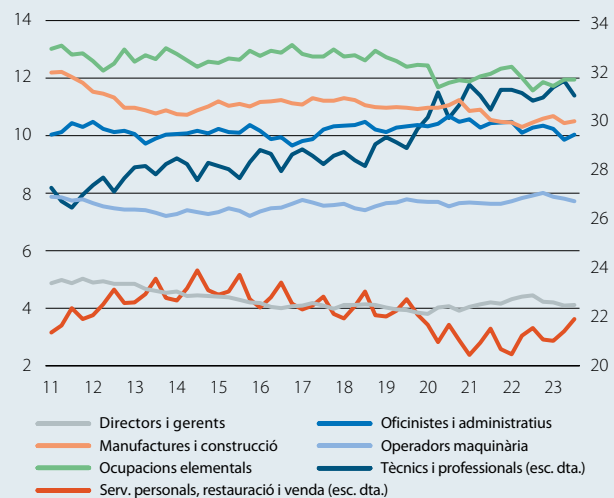
Considerant la categoria ocupacional dels treballadors, les feines que, en principi, requereixen més qualificació (directors, gerents, tècnics i professionals) han anotat taxes de creixement de doble dígit i han augmentat el seu pes en el total en gairebé 2 punts, fins al 35,2%; els operadors d'instal·lacions i maquinària també creixen per damunt de la mitjana (el 6,6%) i mantenen el seu pes en el 7,8% del total. En canvi, les feines en què ha crescut menys l'ocupació són, principalment, de qualificació mitjana-baixa: els empleats terciaris (serveis personals, de restauració o venda) creixen el 5,6%, fins al 21,9% del total, 3 dècimes menys que abans de la pandèmia; els empleats administratius creixen el 3,1% i representen el 10,1% del total (vs. el 10,4%); els treballadors de la indústria manufacturera i de la construcció creixen el 2,4%, fins al 10,6% (vs. l'11,0%), i les feines elementals amb prou feines ho fan el 2,1%, fins al 12,0% (vs. el 12,5%).

Del que s'ha comentat fins ara es desprèn que, tant en termes absoluts com relatius, la bretxa entre treballadors més qualificats (que han augmentat en gairebé 1,1 milions i 2,3 punts de pes) i treballadors ocupats en feines en teoria més qualificades, amb independència del nivell d'estudis (783.000 persones i 1,7 punts més), s'ha ampliat, la qual cosa mostra un excés d'oferta de treballadors qualificats en determinats perfils laborals o una falta d'adequació de l'oferta a les qualificacions demandades per les empreses en aquestes feines.

En definitiva, el nivell educatiu de la població és un factor determinant de la productivitat i de l'ocupació. En un país

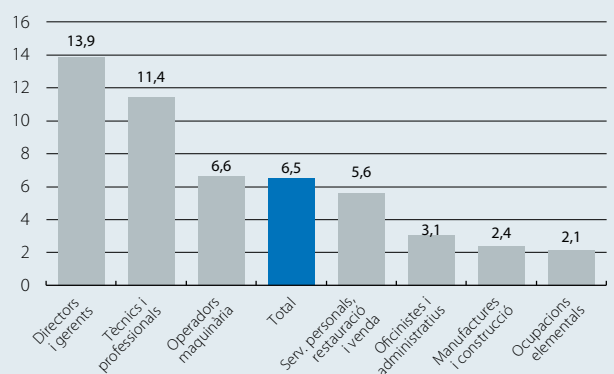
1. Aquest percentatge s'ha reduït lleugerament en relació amb la mitjana del 2014-2019 (el 36,8%).
 2. Vegeu FEDEA (2023), «Observatorio Trimestral del Mercado de Trabajo», Boletín número 6, setembre.

Espanya: ocupats per categories ocupacionals (% sobre el total)

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE (EPA).

Espanya: ocupats per categories ocupacionals Variació des del 4T 2019 (%)

Nota: Dades del 3T 2023.
 Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE (EPA).

amb desajustaments educatius elevats, reflectits en les dificultats de les empreses a l'hora de trobar els perfils adequats per cobrir les vacants existents, i amb el hàndicap afegit de l'envelliment demogràfic, que limita el creixement de la població activa i complica la recerca de talent,³ cal continuar insistint en la necessitat de fomentar la inversió en capital humà i d'adaptar el sistema educatiu a les noves competències demandades pel mercat, de manera que augmenti l'aprofitament de la formació en capital humà.

Sergio Díaz Valverde

3. Vegeu SEPE (2023), «Desajuste educativo en el mercado de trabajo en España», Cuadernos del Mercado de Trabajo, octubre, i Randstad Research (2023), «El mundo del empleo tras dos años de pandemia».